

Ingemar Wickström
2004-12-10; Korrigerad 2013-09-17

Om möllaresläkten Goman i Lilla Svedala.

Där landsvägen från V. Ingelstad mot Svedala korsar Sege å låg i forna tider Lilla Svedala vattenmølla. Møllan finns dokumenterad tillbaka till 1377, då adelsmannen Niels Haks arvingar av den danske kungen fick brev på en gård och en vattenkvarn i Lilla Svedala. Från omkring 1730 kom møllan att i mer än 100 år brukas av en møllarsläkt, som från och till använde tillnamnet Goman och vars öden här skall närmare beröras. Historien börjar emellertid i en annan kvarn, vattenmøllan i grannbyn Aggarp.

Gården Lilla Svedala nr 11 med resterna av kvarnen blev utförligt dokumenterad 1939 av Gunnar Hobroh och Ingemar Ingers från Folkminnesarkivet i Lund (foto Lunds Universitets Folklivsarkiv)

Olof Nilsson Goman och möllaränkan Kerstina Persdotter i Aggarps mölla.

En marsdag 1726 knackade det på länsassessorn Anders Schenlings dörr i Malmö. Därutänför stod Kerstina Persdotter, hustrun till möllaren Jacob Hansson på Aggarps mölla, som Schenling innehade under boställsrättighet. Möllaren var nu död och Kerstina beklagade sig av hjärtat över sin och sina omyndiga barns sorg och nöd. Hon bad assessorn med gråtande tårar, att han för Guds skull inte skulle förskjuta henne och barnen eller lova bort möllan till någon annan utan hennes minne och vetskap. Hon ville sträva och svara för allt och även ställa säkerhet för förpliktelserna till honom som boställsinnehavare. Schenling lovade henne detta och försäkrade dyrt att ingen skulle genom hans förvållande få oroa henne; hon skulle med Guds hjälp få tid att besinna sig. Med detta lugnande besked gav sig Kerstina hem till Aggarps mölla igen.

Efter en tid kom Kerstina tillbaka och Schenling upprepade samma försäkran. Han bedömde

att änkan mådde väl, var husaktig och kunde svara för både hemman och kvarn. Och efter några månader fick Schenling veta att änkan hade en friare. Det var Margareta Bager, hustru till Börringeklosters och Lindholmens ägare, upphandlingskommissarien Erasmus Cleve, som berättade att en hennes betjänt och dräng var sinnad att ta emot änkan och bruket av möllan. Friaren rekommenderades till det bästa av fru Cleve.

Inte långt därefter kom friaren själv, drängen Olof Nilsson (Goman), till Schenling tillsammans med änkans "gode vittne", en underofficer vid artilleriet, Anders Dalqvist, som änkan och hennes avlidne man tidigare hade brukat använda för att uträtta ärenden i Malmö. Dalqvist hälsade från Kerstina Persdotter och berättade att det nu var så långt kommet, att Olof Nilsson, som stod här bredvid honom, var med hustru Kerstina förlovad såframt assessorn därtill ville samtycka och till försäkran därav lämna Olof städs mål och brev på hemmanet och kvarnen. Schenling svarade att om de var överens, så skulle detta vara honom kärt, så mycket mer som fru Cleve även budat honom därom. Han vände sig så till Olof Nilsson och frågade hur det förhöll sig. Olof svarade: "Jo, men i Guds namn, får vi herrns samtycke så är vi till äktenskap med varandra förnöjda, om herrn vill unna mig städjebrev på möllan". Schenling svarade: "Städs mÅlsbrev skall I få, Olof Nilsson, allenast I icke bedrager änkan". "Nej Gud bevara mig däri från", blev Olofs svar. Därpå satte sig Schenling ned och skrev ut städjebrevet och gav det till Olof med ännu en förmaning att inte bedraga änkan. Olof svarade "Det må herrn inte frukta". Han överlämnade städjopenningarna och lämnade därefter Schenling tillsammans med Dalqvist.

Förlovningen mellan Olof och Kerstina synes ha skett på försommaren 1726. Kerstina avvittrade sina barn i det tidigare äktenskapet genom en avvittringshandling daterad Aggarps Mölla den 10 juni 1726, som undertecknades även av Olof Nilsson Goman. Det dröjde emellertid inte många månader innan en fnurra på tråden uppstod mellan dem.

En morgon i oktober, mellan kl. 8 och 9, kom Kerstina Persdotter tillsammans med fäherden i Stora Svedala by, Per Herde, till prästgården i Svedala. Kerstina stannade utanför men skickade in Per för att kalla ut kyrkoherden Marius Klinck. Denne stod i sin gateport och besiktigade ett kreatur som hade slaktats samma morgon. Kyrkoherden gick strax ut till Kerstina för att höra vad hon ville. Han fann henne då utanför porten med gråtande ögon och frågade henne vad som felades, eftersom hon var så bedrövad. Kerstina svarade "Jag har väl orsak att vara bedrövad". Hon bad kyrkoherden om råd hur hon skulle ställa sig med Olof Goman, med vilken hon var trolovad, "ty hennes hjärta kunde nu alldeles icke falla till honom". Kyrkoherden, som tyckte hennes tal var undersamt, frågade henne vad skäl och orsak hon hade att inte nu såväl som tidigare ha ett gott hjärtelag och en ren kärlek till Olof. Hade Olof brutit ut mot henne i otidiga ord eller annan oanständighet? Eller hade han redan visat sig i framtiden bli en hård och svår styvfader emot hennes barn? Kerstina svarade, att allt detta som kyrkoherden frågade efter kunde hon inte beskylla Olof för. Men hon måste bekänna, antingen det var av Gud eller av andra människor henne påskickat, så kunde hennes sinne alldeles icke falla till Olof, "ty han var henne så stygg och led, att hon varken orkade se eller höra honom, och dessutom var han en karl som ingenting kunde göra vad bonde- och kvarnarbetet vidkom". Ja, "han var icke karl för att göra en häckesula". När kyrkoherden fick höra dessa hennes utlåtelse, föreställde han henne med åtskilliga förmaningar, att hon skulle för Guds skull väl betänka sig och inte försöka rubba Guds ordning, eftersom alla de skäl som hon anfört inte var tillräckliga för att kullkasta det som redan var skett. Dessutom skulle hon betänka att Olof Goman redan hade fått städja på hemmanet och kvarnen så att hon, om hon

förblev i det sinnet som hon nu var, kunde få gå med sina barn därifrån. Kerstina svarade då, att vad städsålet vidkom skulle hon väl se till att få Olof Goman därifrån och i övrigt vidhöll hon vad hon redan sagt att hon varken kunde lida att se eller höra honom.

Besöket hos kyrkoherden hade inte omvänt Kerstinas sinne. Hon körde ut Olof ur sitt hus och 14 dagar efter besöket hos kyrkoherden lämnade hon tillbaka de förlovningsgåvor hon fått av sin fästman. Efter ett tag gjorde paret emellertid ett nytt försök att leva tillsammans, men även det misslyckades. Även denna gång var det Kerstina som inte stod ut utan körde sin fästman på porten igen. Olof tog då med sig inspektoren Kragius på Börtingekloster ut till Aggarps mölla och fick inför detta ojäviga vittne bekräftat att Kerstina inte hade ändrat sina tankar om honom.

Nu gällde det för Kerstina att få tillbaka Aggarps mölla. Våren 1727 började parterna det rättsliga bråket vid landshövdingeämbetet om brukningsrätten till möllan och parallellt med detta blev saken också på hösten samma år en angelägenhet för häradsrätten.

I oktober 1727 stämde Kerstina Persdotter in Olof Nilsson Goman till Vemmenhögs tingsrätt för att han "skall under Echtenskaps löfte och med Enkians samtycke utvärkat sig städslabref uppå hemmanet Aggarp mölla, det han nu skall söka under hwarjehanda svik henne fråntaga och Besittning Rätten till förewarande qwarn och hemman henne afhända". Olof svarade inför rätten "at han nekar intet det han lofwat hustru Kierstina Echtenskap och med det wilkor städt hemmanet, men som Enkan har för ett åhr sedan upsagt honom Echtenskapet och igien burit hans gåfwor; jembwäl sedan han ändå welat förena sig med henne har hon aldeles warit deremot och bemött honom med arghet så at hon sagt reent ut at hon intet welat hålla sitt löfte, fördenskull befattar han sig nu intet dermed, dock påstår at han må niuta sitt städslemål likafult". På fråga om han ändå inte nu ville hålla fast vid äktenskapet svarade han sturskt "at som han intet war god nog förr så är han nu för god så mycket mera som det tillbud hustrun nu giör skier allena af argheet och upsååt at narra honom". På rättens fråga om en ordentlig förlovnings dem emellan hade skett blev svaret "intet vidare än det dee sins emellan giort aftahl och gifwit hwarandra gåfwor". På frågan varför änkan hade "upsagt Echtenskapet" svarade Kerstinas ombud att "drängen skall sig så oanständigt förhållit emot henne, så at hon måst wijsa bort honom. Tilstår ock att sedan dee första gången warit oense, hafwa de ånyo blifwit förlikta men åter igien straxt oense". På frågan vem som då rivit upp föreningen svarade Olof "at der efter blef han aldeles förwijster af Kierstin, så at han icke fick wara i huset med henne utan måste lemna henne". Detta medgavs av Kerstinas ombud.

Vad som förevarit mellan de unga tu tycks dock inte ha varit värre än att Kerstina nu ville att äktenskapet skulle fullföljas. Behovet av att få behålla kvarnen och få en ny möllare dit vägde väl tyngre än känslorna. Genom sitt rättegångsombud förklarade hon att hon nu ville "unna att drängen skall ingå med henne Echtenskap efter sitt första löfte, som han nu nekar". Men ombudet yrkade också att Olof skulle "plickta för det han uti en sin Supplique till Gouvernamentet d. 21 april 1727 anfört at ankian förer et Gud och menniskior obehaget. t lefwerne, eller det bewijsa". Olof svarade då att " hon tilstår sielf det hon har två gånger afwijst honom altså menar han sig intet skyldig låta sig narra af henne som hon intet mera låter sig beqwäma at tagas till hustru."

Häradsrätten konstaterade i sitt utslag den 27 oktober 1727, att parterna hade varit överens om äktenskapet, även om någon egentlig trolovning ej skett, och att Olof fått städjobrev på hemmanet och kvarnen på villkor att han skulle gifta sig med hustru Kerstina. Men när det gällde orsakerna "till det betryck, varöver hustru Kierstin nu klagar" fann rätten, att de

bestod "aldeles därutinnan, att hustru Kierstin har icke en gång allena, utan aldeles uppsagt Olof äktenskap, och givit honom sina ja-gåvor tillbaka sedan Olof med det villkoret bekommit städja uppå hemmanet, att han henne till hustru taga skulle, varav Olof, som i besittning av hemmanet kommen är och av hustru Kierstin med korgen förnedrad blivit, avsäger sig nu aldeles att vilja med henne bygga äktenskap". Eftersom hustru Kerstina själv hade varit skulden till att villkoret inte blivit infriat och villkoret var sådant att det inte kunde emot någon parts fria vilja genomtvingas med lag, måste kontraktet och städjandet av hemmanet erkännas som lagligt, även om det ankom på Landshövdingeämbetet att bedöma dess verkan. När det gällde verkan av parternas äktenskapslöfte remitterade häradsrätten ärendet till domkapitlet i Lund.

Domkapitlet kallade parterna till förhandling den 7 februari 1728 och beslöt då att återremittera saken till häradsrätten för prövning "huruvida Enckians föregifna widrighet, den hon skall wisat emot Goman, efter ingångit äktenskapslöfte, kan anses för lagligt skiähl til skildnad eller ej".

Målet togs upp igen vid Vemmenhögs häradsrätts sommarting 1728. Olof förklarade då att han inte hade något mer att tillägga utan "begärte nu entel. slut i saken". Änkans ombud begärde emellertid uppskov till nästa ting, eftersom "änkian är fuller något opasslig", men Olof "nekar at hon är siuker, emedan hon varit alla dagar frisker", varför han "högel. påstår slut och dom uti detta remitterade målet". I dom den 22 juni uttalade Häradsrätten - något irriterat - med hänvisning till sin förra dom, som man tyckte var tydlig nog, att trolovning inte någonsin blivit ordentligt ingången parterna emellan och att äktenskapslöftet var på båda sidor tillstått men att det blivit uppsagt av änkan. Saken bollades ånyo över till domkapitlet i skillnadsfrågan. Kerstina överklagade domen till Lagmansrätten, som emellertid kom till samma slutsats som häradsrätten: Det var änkan som hade brutit äktenskapslöftet och det hade inte framkommit några bevis för att Olof fäst sig vid någon annan (vilket Kerstina antytt) eller att han givit änkan någon anledning till "slik otidig utlåtelse". Domkapitlet kunde nu slutföra ärendet och i november 1728 upphävdes av allt att döma trolovningen.

Eftersom Aggarps mölla var en kronokvarn, fick - som häradsrätten konstaterat redan i sin första dom - frågan om vem som skulle ha brukningsrätten lösas i administrativ ordning. Frågan hade ju anhängiggjorts hos landshövdingeämbetet i Malmö redan våren 1727. Ärendet avgjordes slutligen 1729 av Kammarkollegium, som tilldömde änkan besittningsrätten. Olof fick lämna hemmanet och Kerstina Persdotter återtog brukandet. Detta var nog, trots Kerstinas "ostadighet", den rimligaste lösningen.

Kerstina Persdotter bodde kvar på Aggarps mölla under resten av sin levnad och dog 1754, knappt 62 år gammal. På kvarnen satt då hennes dotter Karna Jacobsdotter, som först var gift med möllaren Johan Sörensson och därefter med möllaren Tuve Månsson.

Olof Nilsson Goman och Margareta Hansdotter i Lilla Svedala.

Om *Olof Nilsson Gomans* härkomst eller öden innan han började intressera sig för änkan Kerstina och Aggarps mölla har skrivaren av dessa rader ej kunnat hitta några upplysningar.

Men tydligen var han 1726 ”betjänt och dräng” på Börringekloster.¹ Trots debaclet med Kerstina gav Olof inte upp sina möllarplaner. I början av 1730-talet dyker han upp som möllare på Lilla Svedala vattenkvarn (Lilla Svedala nr 11), den kvarn som ligger närmast Aggarps mölla nedströms Segeå. Olof är nu gift med *Margareta Hansdotter*, vars ursprung också är okänt.² Olof Nilsson Goman verkade som möllare i Lilla Svedala i ungefär 10 år. Han är uppenbarligen död, när Margareta på förhösten 1741 ansöker att få skatteköpa kvarnen, och i 1742 års mantalslängd, som upprättas i december 1741, benämnes Margareta änka.

Änkan Margareta Hansdotter skatteköpte enligt Kammarkollegii beslut den 17 augusti 1742 kronokvarnen Lilla Svedala nr 11 för 135 dlr smt, motsvarande 6 års ränta till kronan. Inför skatteköpet fick Margareta 1741 gå ed inför Oxie häradsrätt att köpet begärts "för henne sielf och icke någon annan", varefter häradshövdingen med fem nämndemän gjorde skattevärdering av kvarnen.³

Kvarnen beskrivs i skatteköpshandlingarna som en underfallskvarn (d.v.s. kvarnhjulet drevs av ett under detta strömmande vattendrag) "och drifwes af et hiul, som höst, winter och währ, då nog wattrn är, kan nyttjas, men om sommaren är bäcken mästedels torr, som kommer ifrån Börringe insjö, och är med twänne Cronoqwarnar straxt ofwan före, nembl. Aggarps och Brännemölla, bebygd och stängd; denne qwarn underhålles af åboen sielf, äfwänwäl skall denna qwarn icke hafwa någon särdeles ägendom uti åcker och äng, ehuruwäl den uti byelag är belägen,...". Margaretas "afledne man Olof Nillson hafwer låtit sättja [kvarnen] uti rätt godt stånd och äro stenarne samt hiul- och sielfwa qwarnwärcket aldeles nyt af honom och denna hustruns bekostnad, sedan de för 9 å 10 åhr sedan denna lägenheten, helt ruinerad, fådt tillträda. De öfriga husen å gårdstomten äro alla uti godt och försvarligt stånd, och efter denna ortens bygningsätt lijkaledes utaf denna åboen förbättrade, hwilcken i anseende till alla sine å Qwarnen använde kostnader och till säkerhet för sig och sina små Barn i framtijden nu åstunda den samma till skatte inlösa."

Margareta Hansdotter gifte om sig 1742 med drängen på kvarnen, *Mattias Jöransson*.⁴ Denne verkade som mjölnare där till sin död den 4 november 1762. Av bouppteckningen efter honom framgår att han, som inte hade några bröstarvingar, genom testamente 10/10 1762 förordnat att Margareta skulle erhålla all hans kvarlåtenskap. Han hade också "sådan

---

1 Möjligen är han identisk med den stalldräng Oluf, som finns noterad under Börringekloster i 1727 års mantalslängd.

2 Enligt Alva Stridh ("Pålssläkten från Sydvästra Skåne" s. 210) fanns en Margareta Hansdotter gift med Per Nilsson, som var möllare i Lilla Svedala ännu på 1720-talet. I och för sig vore det frestande att tro att Olof nu gett sig på nästa möllaränka. Men enligt Stridh var Per och Margareta gifta med varandra även senare och Stridh anger 1742 som Per Nilssons dödsår. Om detta är riktigt måste Olof Nilsson Gomans hustru vara en annan Margareta Hansdotter. Som framgår nedan synes Olof ha tillträtt kvarnen i Lilla Svedala i början av 1730-talet och han var då redan gift med Margareta Hansdotter. I 1728 års mtl står fortfarande Per Nilsson som möllare, men i tiondelängden 1735 nämns Olof Nilsson.

3 Oxie db 1741 30/9, nr 1 och 1741 2/10 nr 36. Kam.koll. arkiv, Skatteköpshandl. Malmöhus län 1742, RA.

4 Charta sigillata 3/5 1742; reg. i LLA.

sin tanke ytterligare berättat för herr Kyrkjoherden Gadd då herr Kyrkjoherden besökte Mannen på sitt yttersta". Om fastigheten sägs att "förr än änkan trädde uti gifte med denne sidste Mann, och medan hon förra gången war änka, har hon denna lägenhet köpt, hwarföre också hennes namn i Skattebrefwet ensamt står infördt, ifölje hwaraf denna skattemannarättighet såsom hustruns enskijlti aflinge före äktenskapet, nu til wjdare utredning, uptages..." och åsattes ett värde av 800 rdl. Av silver finns bl.a. en bågare som väger 21 lod med inskriften M.J.S. M.H.D.(värderad till 63 rdl), en sked märkt BE. R.E.(?) 1688, en sked märkt C(?)B 1677 samt två skedar märkta på bladet A.M.S. B.N.D. 1687 och två R.A.S. I.O.D. 1698. Kanske kan dessa initialer ge någon vägledning om Margaretas eller Olof Gomans härkomst. Av kreatur finns 3 hästar, 2 kor, 8 får, 2 suggor, 2 grisar och 2 gäss. Vidare antecknas att "några gamla böcker finnes som icke äro af synnerligt värde, hwarföre de lämnas owärderade efter begiäran". Totalt uppgick behållningen till c:a 2480 rdl.⁵

Margareta Hansdotter avled själv den 8 februari 1780 i Lilla Svedala. Hon efterlämnade som arvingar sonen Hans Olsson Goman och den avlidna dottern Marna Olsdotters tre söner med nämndemannen Hans Rasmusson i Torkelstorp, Ola 27 år, Rasmus 25 år och Hans 18 år. Olofs och Margaretas äldste(?) son, Nils Olsson, hade avlidit redan 1774 utan att efterlämna några bröstarvingar. Mellan arvingarna träffades nu den föreningen att Hans Goman betalade till sina tre syskonbarn "för deras arf så i löst som fastighet, både efter deras mormoder Margareta Hansdotter och morbroder Nils Olsson i Lilla Svedala" kontant 130 dlr smt.⁶

Nils Olsson (Goman) och Lisbeth Pålsdotter i Lilla Svedala.

Den vid Margareta Hansdotters död redan avlidne sonen *Nils Olsson* synes ha varit äldst av Olof Nilsson Gomans barn och blev också den som först övertog vattenmöllan i Lilla Svedala efter fadern och styvfadern. Han gifte sig 1766 i Svedala med pigan *Lisbeth Pålsdotter* från Bosarp, troligen samma Elisabet som föddes den 28 oktober 1746 som dotter till Pål Jonsson i Bosarp.⁷ Makarnas barn dog alla som små och sedan Nils drabbats av sjukdom och kände slutet närma sig, skrev han den 25 februari 1774 ett testamente till förmån för sin hustru. Uppenbarligen litade han inte på hur brodern Hans skulle agera.⁸

"Såsom den sjukdom, varmed den högste behagat hemsöka mig, synes vilja båda mig min ädeliga hädanfärd, och det torde hända, att mina efterlevande anhöriga torde söka att oro min älskade maka, som än längre

---

5 Oxie hd Bpt 1762 nr 28, jmf Oxie db 1762 9/11 nr 11.

6 Oxie hd Bpt 1780 nr 10.

7 Om Lisbeth Pålsdotters släkt, se Söderslättanor nr 23/2002 och Slättforskaren nr 2/2004)

8 Oxie db 1774 16/6 nr 7, stavningen här moderniserad.

dväljas skall i dödeligheten; alltså, emedan Gud behagat förut hädankalla alla de barn, varmed vårt äktenskap varit välsignat, haver jag till bevis på den uppriktiga kärlek, varmed vi älskat varandra, velat om min kvarlåtenskap föranstalta som följer. 1:o Skall min kära hustru Lisbeth Påhlsdotter efter min död tillhöra hela min andel uti alla vårt bo tillhöriga lösörepersedlar. 2:o Skall min kära hustru, så länge hon änka sitter, få fritt och orubbad nyttja och bruka den skattekvarn, som vi nu här i Lilla Svedala bebo, och jag dels ärvt, dels löst mig till emot contante betalning, utan att någon av mina må härför någon redo fordra, eller henne något intrång göra. Men 3:o Skulle någon av mina anhöriga genom rättegång(?), den fridsens och kärleksens Gud nådeligen avvände, söka göra henne ovanstående förmån förlustig, att näml. sin änketid nyttja skattekvarnen såsom sin egen välfångna egendom, så skola icke allenast de 900 d. S:rmt, dem jag redan uti lösen till mina K. Syskon betalt, utan ock min i kvarnen ärvda andel till en lika summa som min broders lott, av den som kvarnen tilldömas skulle, betalas min kära hustru i contante penningar. Men 4:o Häremot skall det åligga min K. Hustru, att så länge kvarnen av henne innehaves årligen till min efterlevande kära moder fullgöra alla de skyldigheter, vartill jag kan hava förbundet mig i min och hennes livstid.”

Nils Olsson levde ytterligare knappt två månader innan han avled den 12 april 1774.⁹ Han hade nog haft rätt i sina farhågor. Frågan om rätten till kvarnen blev genast föremål för diskussioner.

Lilla Svedala vattenmølla, foto från 1939 års dokumentation, Lunds Universitets Folklivsarkiv.

Hans Olsson Goman och Gertrud Jönsdotter i Lilla Svedala.

Trots det testamentariska förordnandet blev det Nils' bror, Hans Olsson Goman, som efterträdde honom som möllare på Lilla Svedala vattenkvarn. Hans träffade med Lisbeth Pålsdotter den 12 maj 1774 en "vänlig" förening, som innebar att han löste ut henne och tog över kvarnen.¹⁰

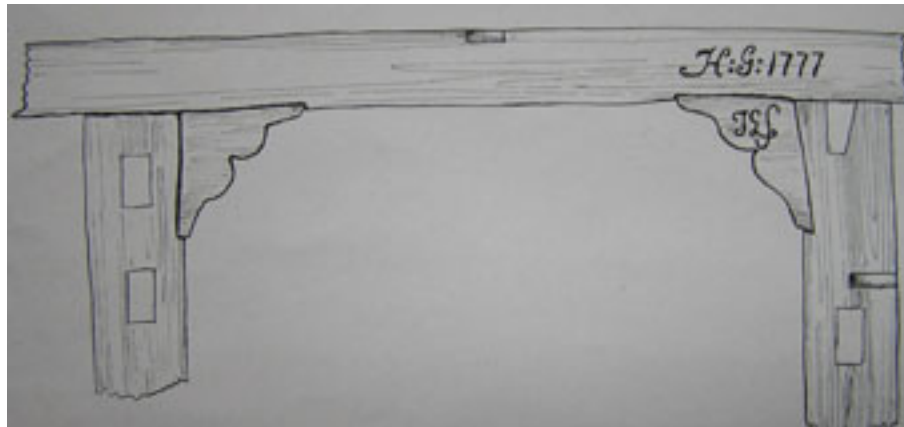
"I anledning av min sal. broders Nils Olssons gjorda testamentariska disposition för sin efterlevande änka av den 25 februari 1774, förbinder jag mig Hans Goman, såsom närmast berättigad till ägande och nyttjanderätten av Skattekvarnen N:o 11 uti Lilla Svedala, att till min kära Svägerska vid dess avträde ifrån kvarnen betala en summa av Femhundra daler S:mt, varjämte jag ock förklarar henne fri för allt ansvar av antingen Fädernearv eller lösningsrättighet, förklarandes allt detta såsom kontant betalt" ..... "Likaledes påminner jag att min kära moder uppå sin ålderdom njuter tillgodo den ömhet och vård, som min sal. broder åtagit sig och även uti sitt testamente ålagt sin efterlevande maka. Emot ovan anförda punkter förklarar ock jag Lisbeth Påhlsdotter mig ingenting hava att påminna, utan skall finnas nöjd med den utfästa Summan" ..... "I övrigt utfäster jag mig, att om något skulle återvinnas av den Concourstvist, varuti min kära svärmoder nu får lida halva skadan, betala till henne halva delen av den summan".

Lisbeth skulle få sitta kvar och disponera kvarnen till Thomasmässotid 1775.

Till överenskommelsen gjordes ett tillägg den 13 juni 1774, varigenom Lisbeth Påhlsdotter avstod "Etthundra dahl: S:rmt, såsom svarande emot den fordringsrättighet min K. Svärmoder påstår sig hava för det undantag som hon förmenar sig icke hava efter contractet uppburit". Lisbeths fordan på Hans Goman enligt föreningen nedsattes alltså till 400 dlr s:mt mot att hon befriades från utfästelsen till svärmodern.

Dessa omständigheter kring Hans Gomans övertagande av kvarnen tyder, trots sin vänliga form, på att förhållandet inte var det bästa inom familjen. Nils farhågor hade inte varit ogrundade. Han hade betalt sina syskon 900 dlr smt (förmodligen fördelade på en broderslott om 600 dlr och en systerlott om 300 dlr), när han löste ut deras arvsrätt i kvarnen. Härtill kom värdet av hans egen broderslott däri, som i så fall också bör ha uppgått till 600 dlr. Den ersättning Nils i sitt testamente stipulerat för sin änka, om Hans Goman ville tvinga bort henne, bör således ha motsvarat 1.500 dlr smt. Vi har å andra sidan inte hela den ekonomiska bilden klar. Lisbeths rätt var begränsad till en nyttjanderätt på livstid och bara om hon levde ogift, ett nog så begränsande villkor för en 28-årig änka utan barn. Vidare låg Nils' dödsbo uppenbarligen i en "concourstvist" och moderns anspråk på underhåll var oklar. Så vi får hoppas att uppgörelsen var rättvis och att parterna var ärliga när de förklarade sig nöjda med ersättningsbeloppen!

Hans Olsson Goman var troligen född på 1730-talet på kvarnen i Lilla Svedala, där han sedan växte upp. Han arbetade där hos sin bror under dennes tid som möllare tills han själv tog över 1775. Han gifte sig den 22 november 1778 i Hyby med den 18-åriga pigan Gertrud Jönsdotter, född den 23 juni 1760 i Hyby. Denna var dotter till ladufogden på Klågerup, krögaren i Hyby Jöns Persson och hans hustru Bengta Andersdotter.

Hans Goman synes efter sitt tillträde ha byggt om kvarnen. Vid Folkminnesarkivets i Lund dokumentation 1939 påträffades bl.a. hans initialer H G samt årtalet 1777 inristade på en bjälke i den kvarnbyggnad som då ännu stod kvar om än i starkt förfallet skick (skiss Lunds Universitets Folklivsarkiv 1939)

Hans Goman var kvar som möllare i Lilla Svedala till sin död i mars 1789. Bouppteckningen efter honom visar ett ganska rikt bo med tillgångar om 6.175 rdl banco och skulder om 1.416 rdl banco. Silversaker finns till ett värde av 228 rdl banco, bl.a. tre bågare, en snusdosa, 6 matskedar och ett silverur, vilket tas upp till 60 rdl banco. Det finns 5 hästar och ston, 4 fäkreatur, 13 får och 3 baggar, 9 svin och en galt, 4 gäss och en gåse. Bland litet udda tillgångar kan nämnas en tysk bibel och flera tyska böcker. Fastigheten "Skatte- och kronofördelsgatehuset No. 11 utj Lilla Swedala med dertill hörande wattuquarnställe af Ett par stenar" upptogs till 2.000 rdl banco. Bara två veckor före sin död hade Hans Goman slutit avtal med kyrkohemmansåbon Per Persson i V. Kärrstorp om dels köp, dels arrende på åtta år av hemmanet V. Kärrstorp nr 12 ½ mtl och härför betalat 1.700 rdl banco, vilket belopp nu togs upp i bouppteckningen som "utestående capital".¹¹

Man kan spekulera över förekomsten av tyska böcker i Lilla Svedala-möllarens bo. Kan han eller hans far ha varit i Tyskland? Är namnet Goman, som ju även fadern bar, ursprungligen ett soldatnamn? Kan kanske tjänstgöring i Svenska Pommern ligga bakom förekomsten av böckerna? Förmodligen är det samma böcker som enligt styvfaderns bouppteckning "icke äro af synnerligt värde".

Hans Goman efterlämnade förutom hustrun Gertrud Jönsdotter fyra små barn, söner Ola, Jöns och Nils samt dottern Kerstin. Vid bouppteckningen bevakades de omyndigas rätt av

---

¹¹ Oxie hd Bpt 1789 1/4.

hans närmaste släktingar, systemern Marnas söner Rasmus Hansson, rusthållare och möllare i Käglinge, Ola Hansson och Hans Hansson. Hans Goman, som tydligen var en "modern" person, hade uttryckt som sin vilja att dottern Kerstin skulle ärva lika som sina bröder. Normalt gällde för arv under landsrätt att dotters arvslott var hälften av sons.

Av Hans Gomans och Gertrud Jönsdotters barn blev *Ola Hansson*, född den 24 juli 1781, rusthållare på Hötofta nr 1, som han kom i besittning av genom giftermål 1807 med nämndemansänkan Marna Persdotter där. Paret fick endast ett barn, dottern Bengta Olsdotter (f. 23/2 1809). Ola avled i Hötofta den 11 december 1817.¹²

Jöns Hansson Goman, född den 22 april 1785, var fortfarande dräng, när han avled barnlös i V. Kärrstorp den 6 januari 1817, knappt 32 år gammal.¹³

Nils Hansson, född den 20 april 1787, blev åbo på Västra Grevie nr 3. Han gifte sig med Sissa Olsdotter från V. Ingelstad och fick sönerna Hans (f. 10/10 1819) och Bengt (f. 20/10 1821). Sissa avled i barnsäng vid Bengts födelse och Nils Hansson gifte om sig med Elna Jönsdotter från Kämpinge och fick med henne en ny kull barn.¹⁴

Kerstin Hansdotter, född den 19 april 1783, gifte sig 1807 med rusthållaren Ola Persson på Käglinge nr 10 och flyttade dit. Paret fick flera barn som kom till vuxen ålder och efterlämnade en lång rad barnbarn i bl.a. Glostorp och Fosie socknar. Kerstin dog på Käglinge nr 10 den 1 januari 1845.¹⁵

---

12 Ola Hansson: födelseuppgift enl. husförhörslängd S. Åkarp 1817, dödsdag enl. bouppteckningen efter honom, Oxie hd Bpt 1818 ST nr 10.

13 Jöns Hansson Goman: födelseuppgift enl. enl. husförhörslängd V. Kärrstorp 1813-20.

14 Nils Hansson: födelseuppgift enl. husförhörslängd S. Åkarp 1823.

15 Kerstin Hansdotter: födelseuppgift enl. husförhörslängd Glostorp 1814.

Lilla Svedala vattenmølla, ekonomibyggnaderna, foto från 1939 års dokumentation, Lunds Universitets Folklivsarkiv.

Gertrud Jönsdotter och Jacob Persson i Lilla Svedala.

Något år efter Hans Gomans död gifte Gertrud Jönsdotter om sig med *Jacob Persson* från Bosarp, som också tog över som mjölnare vid Lilla Svedala vattenkvarn. Jacob var född den 4 januari 1762 som son till Per Jonsson i Bosarp. Med Jacob fick Gertrud en ny kull barn. Makarna fortsatte att driva kvarnen i Lilla Svedala, vars jordbruksmark utökades genom inköp av skatteutjorden Såkulla.¹⁶ Jacob Persson dog den 29 mars 1827, 65 år gammal och Gertrud Jönsdotter den 4 februari 1842, 81 år gammal. I bouppteckningen efter henne upptas endast barnen i det sista äktenskapet som arvingar. Förmodligen hade barnen med Hans Goman fått ut sitt arv tidigare. Tillgångarna var sålda på auktion och kvar att dela fanns en behållning av cirka 383 rdl.¹⁷

Driften av kvarnen hade nu övertagits av dottern *Elisabeth Jacobsdotter* (f. 27/10 1796, d.

---

¹⁶ Oxie hd uppbugs- och lagfartsprotokoll 1794 6/5 och 1795 27/3.

28/5 1836), gift först med mjölnaren *Ola Rasmusson* från Lilla Slågarp (f. 1792, d. i aug.1834) och sedan under något år innan hon avled 1836 med mjölnaren *Lars Hansson* (f. 9/2 1808 i V. Kärrstorp). Även Elisabeths dotter *Bengta Olsdotter* (f. 31/3 1822) gifte sig med en mjölnare, *Bengt Nilsson*, och förde släkttraditionen som möllare vid Lilla Svedala vattenkvarn vidare, tills de 1854 flyttade med sina barn till Lund. Släkten synes emellertid redan dessförinnan ha lämnat ifrån sig äganderätten till kvarnen. Ännu vid en lantmäteriuppmätning 1843 ägs kvarnfastigheten av Ola Rasmussons omyndiga barn men i den husförhörlängd som slutar 1844 har i en blyertsnotering angetts att kvarnen ägs av Anders Malmström i St. Svedala.¹⁸ Enligt uppgift av hembygdsforskarnestorn Olof Christoffersson i Alstad i samband med Folkminnesarkivets undersökning 1939 skall kvarnen ha varit i användning till omkring 1860.

Av Gertrud Jönsdotters övriga barn med Jacob Persson blev *Hans Jacobsson* (f. 16/9 1791, enl. husförhörlängd Svedala 1844-47) åbo på Hyltarp nr 9 och *Anna Jacobsdotter* (f. 9/7 1798) gift med åbon *Anders Isaksson* i Hyltarp. Sonen *Per Jacobsson* (f. 31/1 1795) slog sig först ned i V. Grevie men blev 1839 åbo på Kärrstorp nr 7. Han flyttade omkr. 1844 med sin familj tillbaka till möllan i Lilla Svedala, där han bodde som inhysesman och dog 1866. Han synes ha varit den siste av möllarsläkten Goman som bodde på Lilla Svedala vattenkvarn.

Marna Olsdotter (Goman) och Hans Rasmusson i Torkelstorp.

Olof Nilsson Gomans tredje barn, dottern Marna Olsdotter, gifte sig med nämndemannen Hans Rasmusson på Torkelstorp nr 3, V. Kärrstorp socken, i dennes andra (?) äktenskap (inte att förväxla med dennes yngre bror med samma namn på Torkelstorp nr 1) och flyttade dit. Makarna fick tre barn, Olof, Rasmus och Hans. Marna Olsdotter avled 1767. Vid boutredningen bevakades de omyndiga barnens rätt av hennes bror Nils Olsson i Lilla Svedala mölla. Marnas man, Hans Rasmusson avled några år därefter. Auktionsprotokoll efter honom upprättades 1770 26/6. Till förmyndare föreslogs för sonen Olof farbrodern Mauritz Rasmusson i Torkelstorp (nr 2), för sonen Rasmus farbrodern Hans Rasmusson i Torkelstorp (nr 1) och för sonen Hans morbrodern Nils Olsson i Lilla Svedala.¹⁹

Den äldste sonen *Olof Hansson*, f. 3/3 1753, blev rusthållare på Glostorp nr 8. Han synes ej ha gift sig och avled där 1818, 65 år gammal.²⁰

De båda andra sönerna fortsatte släktens möllartraditioner.

---

17 Bouppteckning efter Jacob Persson, Oxie hd Bpt HT 1827 nr 7, och efter Gertrud Jönsdotter, Oxie hd Bpt ST 1842 nr 3.

19 Bouppteckning efter Marna Olsdotter, Oxie hd Bpt 1767 10/10 nr 56; auktionsprotokoll efter Hans Rasmusson, Oxie hd Bpt 1770 nr 3.

Rasmus Hansson, f. 25/4 1755, flyttade till Glostorp socken 1770 och blev så småningom ruthållare och möllare på Käglinge nr 5. Han gifte sig först med Metta Jeppsdotter, syster till nämndemannen Kjell Jeppsson i V. Kärrstorp.²¹ Metta avled dock 1798 och Rasmus gifte då om sig med Ingar Persdotter från Glostorp. Rasmus Hansson fick i sina både äktenskap många barn, bl.a. sedermera mjölnaren och nämndemannen Per Rasmusson, Käglinge nr 5 (f. 27/8 1799, d. 10/2 1860). Familjen bodde kvar på Käglinge nr 5 och Rasmus Hansson dog här den 4 januari 1824.

Hans Hansson Goman, f. 7/5 1762, var nämndemannen Hans Rasmussons och Marna Olsdotters yngste son.²² I bouppteckningen 1767 efter modern anges han vara 5 år gammal. Han är säkerligen identisk med den Hans Hansson, som anges född den 7 maj 1762 i V.Kärrstorp och som 1789 gifte sig i Arrie med hushållerskan Pernilla Lindqvist från Arrie boställe. Hans Hansson antog sedermera sin morfars tillnamn Goman. Familjen finns åren 1799-1801 på Svenstorps mölla i Törringe sn och anges här inflyttade från Malmö. Hans Goman betecknas som "möllaredräng"; kvarnen drevs av "Höga Herrskapet på Skabersjö". Paret fick fyra barn. Familjen bodde senare i Käglinge och 1811 flyttade Hans Goman och Pernilla till Fosie socken, där man bodde kvar till 1821. Åtminstone de sista åren i Fosie bodde man på ett husartorp på Hindby nr 10. 1821 flyttade man till Ö.Grevie, där Hans Hansson Goman avled 1828, 66 år gammal.

Källor (utöver de i texten omnämnda):

- Framställningen under avsnittet om Olof Nilsson Goman och möllaränkan Kerstina Persdotter baserar sig på Vemmenhögs härads dombok de angivna dagarna samt Lunds Domkapitels äktenskapsmål 1728 7/2 nr 10, 21/8 nr 2, 16/10 nr 11 och 6/11 nr 6, vari bl.a. finns utförliga vittnesattester som i ärendet avgavs av assessorn Anders Schenling (som under tiden hunnit adlas Nordenadler) och kyrkoherden Marius Klinck.

- Beskrivning av Lilla Svedala nr. 11 och 24 med tillhörande planmätning, detaljskiss och 36 foton, Lunds Universitets Folklivsarkiv, G 1235:1-41(1939).

Litteratur:

Helmer Frenning, *Kompletteringar och rättelser till genealogiska arbeten. Herman Nilsson-Ehles antavla* (Släkt och Hävd 1953 s. 243 f).
Ernst Frostin, *Byarna vid Landsvägen* (u.å.).

---

20 Olof Hansson, födelseuppgift enl. enl. husförhörlängd Glostorp 1813.

21 Rasmus Hansson, födelseuppgift enl. husförhörlängd Glostorp 1813; Metta Jeppsdotter, jämför delarvskifte efter Kjell Jeppsson, Oxie hd HT 1827 Bpt nr 15.

22 Hans Hansson Goman, födelseuppgift enl. enl. Infl.att. Ö.Grevie 1821.

Pontus Möller, *Herman Nilsson-Ehles antavla* (Släkt och Hävd 1953 s. 145 ff).
Erik Nordström, *Kvarnar i Svedala socken* (Svedala 1996).
Alva Stridh, *Pålssläkten från sydvästra Skåne* (Lund 1996).